

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Ўзбекистон Республикаси Президенти
ҳузуридаги Пахтачилик кенгаши раиси,
Олий таълим, фан ва инновациялар вазири

И.Абдурахмонов

Ўзбекистон Республикаси Президентнинг ҳузуридаги Пахтачилик кенгашининг Тошкент вилояти Қуйичирчиқ туманида ўтказилган сайёр йиғилишининг 5.1-сон

БАЁНИ

2023 йил 24 март

Тошкент вилояти, Қуйичирчиқ тумани

Раислик қилди: И.Ю. Абдурахмонов – Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгаши раиси, Олий таълим, фан ва инновациялар вазири

Қатнашдилар: Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгаши ва унинг бошқарув гуруҳи аъзолари, Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ҳамда Ўсимликлар карантини ва химояси агентлиги раҳбар ва масъул ходимлари, Қуйичирчиқ туманига бириктирилган ишчи гуруҳ аъзолари, Тошкент вилояти ҳокимлиги, “ТСТ agro cluster” МЧЖ мутассаддилари, хусусий уруғчилик корхонаси раҳбарлари, вазирлик ва идораларнинг масъул ходимлари, илмий ташкилотлар раҳбарлари ва илмий ходимлари (рўйхат бўйича)

КУН ТАРТИБИ:

Ҳиндистонда етиштирилган Fusion BT Gen пахта навини ўрганиш юзасидан Ҳиндистон Республикасида хизмат сафарида бўлган Ўзбекистон Республикаси делегациясининг ҳисоботи тўғрисида

(Абдурахмонов, Касимов, Буриев, Отажонов, Мамарахимов, Абдурахмонов)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 7 июлдаги ПҚ-308-сон қарорига мувофиқ ташкил этилган Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгашига ҳар йили ҳудудларда маҳаллий шароитларда юқори ҳосил бераётган навларни таҳлил қилиб, уларнинг супер элита ва элита уруғларини кўпайтириш бўйича илмий ташкилот ва уруғчилик корхонасини белгилаш, ғўза касалликлари

ва ҳашаротларга қарши курашиш бўйича самарадор препаратларни қўллаш юзасидан кўрсатмалар ишлаб чиқиш ва татбиқ этиш, пахтачилик йўналишидаги илмий-тадқиқот муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш каби вазифалар юклатилган.

Мазкур вазифалардан келиб чикиб, шунингдек Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 10 январдаги 14-сон қарори билан ташкил этилган “Nath Bio-Genes SA” ўзбек-ҳинд қўшма корхонасининг мурожаатини қаноатлантириш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгашининг жорий йил 24 январдаги йиғилишининг 2-сон баёни билан қатор идораларнинг вакилларида иборат муҳокамаси ўтказилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгашининг жорий йил 24 январдаги йиғилишининг 2-сон баёнига мувофиқ Ҳиндистонда етиштирилган Fusion BT Gen пахта навининг гул, шона ва кўсақларини ғажувчи ва шу билан пахта ҳосилдорлигига зиён етказувчи зараркунандаларга чидамли генетик модификация қилинган уруғларини олиб келишда пахта чигитларининг жорий ҳолати, унинг турли касаллик ва зараркунандаларга қарши ишлов берилганлиги, ҳамда пахта етиштирилган ҳудудларнинг фитосанитар хавфсизлиги ҳолатини олим ва мутахассислар томонидан ўрганиш вазифаси белгиланган.

Топшириқ ижроси юзасидан, Геномика ва биоинформатика маркази, Пахта селекцияси, уруғчилиги етиштириш агротехнологиялар илмий-тадқиқот институти, Тошкент давлат аграр университети ҳузуридаги Ғўза уруғчилиги маркази, Олий таълим фан ва инновациялар вазирлиги, Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги вакилларида иборат таркибдаги Ўзбекистон Республикаси делегацияси жорий йил 3-8 март кунлари Ҳиндистонда хизмат сафарида бўлиб, Ҳиндистоннинг пахта уруғчилигига оид ишларини ўрганиб қайтди.

Хизмат сафари доирасидаги ўрганишларда қуйидаги ишчи гуруҳ: З.Буриев – Геномика ва биоинформатика маркази директори, Ш.Номозов – Пахта селекцияси, уруғчилиги етиштириш агротехнологиялари илмий-тадқиқот институти директорининг ўринбосари, Б.Мамарахимов – Тошкент давлат аграр университети ҳузуридаги “Ғўза уруғчилиги маркази” директори, Ш.Отажонов – Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги бошқарма бошлиғи, А.Марупов – Ўсимликларни ҳимоя қилиш институти лаборатория мудирини, Н.Ботирова – Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги Марказий фитосанитария лабораторияси бош мутахассиси,

Д.Ахмедьянов – Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги Марказий фитосанитария лабораторияси бош мутахассиси қатнашдилар.

Сафар давомида, “Wargal”, “Medchal” тумани, “Haydarobod Nath Biogenes” уруғларни қайта ишлаш ва қадоқлаш заводи, “Somaram”, “Medchai” тумани, “Haydarobod” шоли тадқиқот майдонлари, “Haydarobod” шоли дон сифати лабораторияси, “Nath Biogenes” корпоратив идораси, “Karnool”, “Andhra-Pradesh” пахта даласи, “Ayyalurumetta”, “Nandyal Andhrapradesh” пахта тозалаш ва туксизлантириш заводлари, “Kottala”, “Mahanadi Mandal”, “Andhrapradesh” ёзги экилган пахта далалари, “Gumparamandinne”, “Sirvella Mandal”, “Andhrapradesh” гибрид сорғум уруғларини ишлаб чиқариш участкалари, “Aurangabad Nath Gruup” бош офиси, Биотехнология, Генетик трансформация, энтомология каби лабораторияларга ташриф буюрилган, пахта чигитига оид масалалар ўрганилган ва натижаси бўйича ҳисобот тайёрланган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгашининг жорий йил 24 январдаги йиғилишининг 2-сон баёнига мувофиқ Ҳиндистонда етиштирилган Fusion BT Gen пахта навининг зараркунандаларга чидамли генетик модификация қилинган уруғларини олиб келишда пахта чигитларининг жорий ҳолати, унинг турли касаллик ва зараркунандаларга қарши ишлов берилганлиги ҳамда пахта етиштирилган ҳудудларнинг фитосанитар хавфсизлиги ҳолатини ишчи гуруҳ томонидан ўрганиш натижалари тўғрисидаги ҳисобот мақулланган.

Ҳисоботга кўра:

“Karnool”, “Andhra-Pradesh” йиғим-терим якунланган лалми пахта экилган далада кўчат қалинлиги 35-40 минг/га.ни ташкил этиши ва ҳар бир тупда ўртача 35-40 тадан кўсак борлиги, янги навлари синалаётган 2 та далада ўтказилган мониторинг ишларида навдорлик 100% эканлиги, кўчатлар бир текис ривожланаётганлиги, гуллаш фазаси бошланганлиги, шунингдек, пахтаси терилган далада ҳар туп ғўзада ўртача 70-80 тадан кўсақлар шаклланганлиги, шундан териб олинганлари 60-65 тадан ва кўпроқни ташкил этиш ҳолати кузатилганлиги;

Ўзбекистон Республикаси делегацияси Ҳиндистон давлатида ушбу нав экилган майдонларда ва бирламчи уруғлик етиштирилаётган оталик ва оналик кўчатзорлари иштирокчилар томонидан кўрилганда, кўчатзорларда навдорлик даражаси юқорилиги ва ўсимликлар эса касаллик, зараркунандалар билан зарарланиш ҳолати кузатилмади.

Ташриф давомида делегация аъзолари томонидан ихтиёрий равишда лалми (суғорилмайдиган) пахта майдонлари кўрилганда гуруҳдаги карантин ва ўсимликларни химоя қилиш мутахассисларига нотаниш бўлган зараркунада яъни парда қанотлилар турига кирувчи хашорат билан зарарланганлиги аниқланди.

Кузатилган далаларда Ҳиндистон давлатида мавжуд бўлган пахта куюси зараркунандаси кузатилмади. Амалга оширилган халқаро тадқиқотларга кўра, пахта куюсининг биологияси бўйича паст хароратда 0 ёки минус ҳароратда пахта куюси личинкаси зараркунандаси умуман ривожланмаслиги бўйича илмий асосланган маълумотлар мавжуд.

Касалликлар бўйича антропоноз касаллиги Ҳиндистон давлатида мавжудлиги бўйича маълумотлар бўлиб, бу касаллик Ўзбекистон учун карантин ҳисобланди, антропоноз касаллиги дала шароитида делегация иштирокчилари томонидан кузатилмади. Антропоноз касаллигининг биологияси бўйича ривожланиб зарар етказиш учун табиий шароитда, ёғин миқдори 1000 миллиметр ва етарли даражада иссиқлик бўлганда ривожланиши аниқланган. Маълумки Ўзбекистонда йиллик ўртача ёғин миқдори 200 миллиметргача эканлиги касалликнинг ривожланиши учун шароит йўқлигини кўрсатади.

Пахтани қайта ишлаш ва уруғлик чигитларни тайёрлаш жараёни билан танишиш мақсадида уруғлик чигитларни сульфат кислота ёрдамида туксизлантириш заводида бўлиб, амалга ошириладиган ишлар билан танишилди. Кислота билан тозаланган чигитлар очиқ ҳавода махсус майдончаларда қуёш нурида қуритилиб, пишиб етилмаган ва шикастланган чигитлар магнит ва механик саралаш машиналарида фракцияларга ажаритилиши, ундан кейин, ишчилар томонидан қўл кучи ёрдамида яна қайта бирма-бир саралаш ишлари олиб борилиши аниқланди. Сараланган чигитлар қанор қопларга жойланиб, Аурангободдаги уруғлик дорилаш цехига юборилади.

Аурангобод шаҳридаги “Nath Gruup” компаниясининг иссиқхоналарда жойлашган эркаклик пуштсизлигига асосланган гетерозисли ғўза дурагайларини етиштириш бўйича тадқиқотлар ўтказилаётган экинлари мисолида цитоплазматик пуштсизлик ва маркерга асосланган гетерозис дурагайларини етиштириш технологияси билан танишилди.

“Nath Biogenes” компаниясининг қишлоқ хўжалик экинлари уруғликларини саралаш, дорилаш, қадоқлаш, сақлаш ҳамда генбанки жойлашган заводига ташриф буюрилди. Ушбу жойдаги турли экинлар уруғликларини сертификациялаш лабораторияси фаолияти билан ҳам

танишилди. Таҳлил учун масъул ходимлар томонидан уруғлик чигитларнинг учувчанлигини аниқлаш учун 50 донадан 4 такрорда ўтказилиши аниқланди. Шунингдек, Ўзбекистонга юборишга тайёрланган уруғлик чигитлардан карантин объектларни аниқлаш мақсадида агентлик ходимлари томонидан белгиланган тартибда намуналар олинди ва махсус пакетларга жойлаштирилди.

Шунингдек, “Isarwadi Nath Biogenes” компаниясида уруғларни қайта ишлаш ва қадоқлаш заводи мавжуд бўлиб, унда саралаш ва ишлов бериш ишлари амалга оширилади.

“Isarwadi Nath Biogenes” корхонаси элита уруғлик сақлашга мўлжалланган махсус совуқ, камерили омборлар ва генбанкка эга. Қадоқлаш омборида “Reliance automation” қурилмаси орқали сифатсиз, тешик, ичи буш уруғлар автоматик равишда сараланади. Бундан ташқари уруғлар кислота билан туксизлантирилиб, зарарли организмларга қарши инсектицид ва фунгицид билан ишлов берилади.

Ўзбекистон Республикаси делегациясининг Ҳиндистон давлатига бўлган ташрифи юзасидан киритилган ҳисоботни эшитиб, чуқур ўрганишлар ва муҳокама натижаларига кўра Пахтачилик кенгаши

ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Ўзбекистон Республикаси делегациясининг Ҳиндистон давлатига амалга оширган ташрифи бўйича ҳисоботи ҳамда ҳисобот юзасидан ахборотлари маълумот учун қабул килинсин. Хусусан:

мониторинг ўтказилган далаларда ривожланаётган ёўза ўсимликлари кўсак қурти, антракноз ва вирусли барг бужмайиши (CLCV) билан зарарланмаган;

уруғлик чигитларни туксизлантириш, дорилаш, қуритиш, саралаш, қадоқлаш жараёнлари юқори даражада халқаро андозалар асосида амалга оширилмоқда;

экиш учун сараланиб ва дориланиб тайёрланган уруғлик чигитлар омборхоналарда -5⁰С шароитида полиэтилен қопларда стеллажларда белгиланган меъёрларга мос тарзда сақланмоқда;

“Isarwadi Nath Biogenes” уруғларни қадоқлаш, сақлаш учун совуқ камералар омборининг фитосанитар ҳолати белгиланган талабларга тўлиқ жавоб беради.

2. Ўзбекистон Республикасининг “Ўсимликлар карантини тўғрисида (янги таҳрири)” Қонунининг (Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 10.07.2018 й., 03/18/484/1483-сон; 23.01.2020 й., 03/20/603/0071-сон; 15.01.2021 й., 03/21/666/0032-сон; 02.04.2021 й., 03/21/681/0264-сон; Қонунчилик

маълумотлари миллий базаси, 21.04.2021 й., 03/21/683/0375-сон, 11.01.2022 й., 03/22/743/0010) карантин остидаги маҳсулотни олиб кириш тўғрисидаги 29-моддасида қўйидаги норма белгилаб қўйилганлиги маълумот учун қабул қилинсин:

карантин остидаги маҳсулотни олиб киришга карантин рухсатномаси, экспорт қилувчи мамлакатнинг ўсимликлар карантини ва уларни ҳимоя қилиш бўйича давлат органлари томонидан бериладиган фитосанитария сертификати ёки гувоҳномаси мавжуд бўлган тақдирда йўл қўйилади.

3. Қишлоқ хўжалиги вазирлиги (Воитов)га уч кун муддатда илмий мақсадлар учун Ҳиндистондан 5 тонна Fusion BT Gen ғўза дурагайларини яратишда фойдаланиладиган бошланғич ота-она шаклларининг уруғлик чигитини олиб кириш бўйича Пахтачилик кенгаши ва “Nath Bio-Genes CA” ўзбек-ҳинд қўшма корхонасининг ташаббусини маъқуллаш тавсия этилсин.

4. Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги (Эргашев):

“Nath Bio-Genes CA” ўзбек-ҳинд қўшма корхонасининг аризасига кўра Ҳиндистондан 5 тонна Fusion BT Gen ғўза дурагайларини яратишда фойдаланиладиган бошланғич ота-она шаклларининг уруғлик чигитини олиб кириш учун карантин рухсатномасини расмийлаштирсин;

карантин рухсатномасига асосан Ўзбекистонга олиб келинган уруғлик чигит орқали карантиндаги зарарли организмларни Ўзбекистон Республикасига кириб келиш ва тарқалиш эҳтимолларини баратараф этиш мақсадида белгиланган тартибда карантин кўриги таҳлилларини ўтказиш натижаси асосида амалга оширсин.

5. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Пахтачилик кенгаши Фанлар академиясининг Ядро физикаси институти (И.Содиқов), Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги (Эргашев) билан биргаликда:

Ҳиндистондан 5 тонна Fusion BT Gen ғўза дурагайларини яратишда фойдаланиладиган бошланғич ота-она шаклларининг олиб кирилиши режалаштирилган чигитларда мавжуд бўлиши мумкин бўлган зарарли организмлардан зарарсизлантириш юзасидан Gamma-қурилмасида радиоактив ишлов беришдан ўтказиш бўйича ташкилий масалаларни ҳал қилсин;

Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги (Эргашев) Ҳиндистондан олиб келинган ва Gamma-қурилмасида ишлов берилган чигитларни Карантин агентлигининг Марказий фитосанитария

лабораториясида қайта лаборатория таҳлилидан ўтказиш чораларини кўрсин;

Геномика ва биоинформатика маркази (Буриев) ва Ўсимликлар карантини ва ҳимояси агентлиги (Эргашев) республика ҳудудига олиб кирилган уруғлик чигитлар билан зарарли организмларнинг кириб келиши ва тарқалиш хавфини олдини олиш мақсадида, ажратиб берилган ер майдонларида махсус питомниклар ташкил қилиш, уруғликларни экиш бўйича чора-тадбирларни белгиласин.

6. Мазкур баён топшириқларининг ўз муддатида ва сифатли бажарилишини назорат қилишни ўз зиммамда қолдираман.

Пахтачилик кенгаши
котиби

Ш.Отажонов